

МЕТОДИЧНА
ЛІТЕРАТУРА

Міністерство освіти і науки України

Харківський
національний
університет
імені В. Н. Каразіна

О.А. Ручинська
І.П. Сергєєв

ОСНОВИ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

ΠΡΟΔΟΤΟΥ

ΤΟΥ

ΛΔΙΚΑΡΝΗΣΣΕΟΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΕΜΠΤΗ
ΕΠΙΓΡΑΦΟΜΕΝΗ ΤΕΡΤΙΟΡΗ.

ΟΙ ΔΕ ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν Περσέων καταλειφθέντες
ὑπὸ Δαρείου, τῶν δὲ Μεγάβατος ἤρχε, πρῶτους μὲν
Περινθίους Ἑλλησποντίων οὐ βουλομένους ὑπηκόους
εἶναι Δαρείου κατεστρέψαντο, περιεφθέντας πρότερον
καὶ ὑπὸ αἰόνων τρηχέως. οἱ γὰρ ὦν ἀπὸ Στυρμόνος
Παῖονες χρήσαντος τοῦ θεοῦ στρατεύεσθαι ἐπὶ Περιν-
θίους, καὶ ἦν μὲν ἀντικατιζόμενοι ἐπικαλέσωνται σφας

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Основи
давньогрецької мови
Робоча програма навчальної дисципліни
для студентів III курсу історичного факультету,
спеціальність “Історія”

Харків – 2006

УДК 811.14

ББК 81.2 Гре

О 75

*Рекомендовано до друку вченою радою історичного
факультету Харківського національного університету імені
В. Н. Каразіна, (протокол № 4 від 21.04. 06)*

Рецензенти:

професор кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, докт. іст. наук Сорочан С. Б.;
доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, канд. іст. наук Мартем'янов О. П.

ОСНОВИ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ: Робоча програма

спецкурсу / Укладачі: О. А. Ручинська, І. П. Сергєєв. – Х.:

О 75 ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2006. – 16 с.

В авторській редакції

У даному посібнику наведені програма навчальної дисципліни, давньогрецькі вирази та приказки, що використовуються в ході курсу, тематичний давньогрецько-український словник, міститься список підручників, навчальних посібників та словників, що рекомендуються студентам.

Робоча програма навчальної дисципліни „Основи давньогрецької мови” розрахована на студентів III курсу історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна спеціальності “історія”, які спеціалізуються по кафедрі історії стародавнього світу та середніх віків.

УДК 811.14

ББК 81.2 Гре

©Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна, 2006

©О. А. Ручинська, І. П. Сергєєв, 2006

©Дончик І. М., макет

обкладинки, 2006

Зміст

	С.
1. Пояснювальна записка	4
2. Тематичний план	6
3. Зміст дисципліни	7
3.1. Вступ	
3.2. Фонетика давньогрецької мови	
3.3. Морфологія. Синтаксис	
4. Література	10
5. Давньогрецькі вирази та приказки	11
6. Давньогрецько-український словник до виразів та приказок	12

Пояснювальна записка

Спеціальний курс “Основи давньогрецької мови” входить до складу дисциплін, які дозволяють глибоко вивчати фундаментальні основи всесвітньої історії, насамперед, античної історії та медієвістики на гуманітарних факультетах вузів. Даний навчальний курс розраховано на студентів III курсу історичного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна спеціальності “історія”, які спеціалізуються по кафедрі історії стародавнього світу та середніх віків.

Давньогрецька мова належить до сім’ї індоєвропейських мов і виявляє близькість до найдавніших її представників, зокрема, до латинської мови, а також до мов романських, германських, слов’янських та інших. Це робить вивчення давньогрецької мови необхідним не тільки для читання літературних та інших античних текстів на цій мові, але і, як універсальної моделі мови, найважливішим методичним засобом лінгвістичної підготовки фахівців-істориків (особливо в галузі античної та візантійської історії).

Предметом вивчення даного курсу є аттичний діалект давньогрецької мови. Саме цей діалект складав граматичну норму давньогрецької мови, його використовували, зокрема, мешканці Афін. Крім того, цей діалект є відображенням у більшості літературних пам’ятників класичного періоду історії Греції. На базі аттичного діалекту було створено койне — загальногрецький діалект, який в подальшому став основою візантійської грецької мови.

Міждисциплінарні зв’язки. Плідне вивчення курсу “Основи давньогрецької мови” пов’язане з періодичним зверненням до знань студентів з інших курсів, що вивчаються на історичному факультеті. А саме:

- історія Стародавньої Греції та Стародавнього Риму;
- історія середніх віків (1-2 періоди);
- антична культура;
- історія культури Європи.

Мета вивчення навчальної дисципліни:

-*Знання.* Учебний курс розраховано на студентів, які приступають до вивчення давньогрецької мови, і є курсом початкового навчання. Тому увага зосереджена на головних темах без намагання показати дійсне багатство та гнучкість давньогрецької мови, що є цілком можливим при подальшому більш поглибленому її вивченні. Протягом вивчення курсу студенти мають отримати систематизовані знання з основ граматики давньогрецької мови.

-*Навички.* Під час лекцій, практичних занять, самостійної роботи студенти повинні оволодіти навичками грамотного читання та граматичного розбору адаптованих (або невеличких уривків оригінальних) текстів античних авторів. Саме тому особлива увага приділяється вправам, практичному закріпленню граматичного матеріалу. Мета практичних завдань – наочно показати ті форми та граматичні правила, про які йде мова в даному уроці, а також постійно закріплювати найважливіші з раніше пройдених правил.

-*Уміння.* Вивчення курсу дозволить студентам оволодіти умінням прямого та зворотного перекладів невеличких уривків текстів античних авторів, що надалі дозволить студентам самостійно перекладати оригінальні тексти античних авторів та використовувати їх при написанні курсових, бакалаврських, дипломних та магістерських робіт, в своїй науковій роботі.

З метою кращого засвоєння граматики, запам'ятовування відповідних слів студентам пропонується вчити напам'ять давньогрецькі вирази та приказки. Приклади таких виразів та приказок, тісно пов'язаних з граматичним матеріалом курсу, наводяться у даному посібнику. Слова, що в них вживаються, містяться у словнику, який додається.

Обсяг роботи за навчальним планом:

Всього кредитів –1,

- в т.ч. аудиторна робота –32 години,
- з них лекцій – 12 годин,
- практичних занять – 20 годин.

Форма контролю знань:

- поточний контроль – тести, контрольна робота;
- підсумковий контроль – залік у VI семестрі.

Тематичний план

№ п/п	Найменування розділів і тем	Кількість годин				
		Всього	Всього ауд.	Лекцій	Практ.	Самост. робота.
1	<i>Вступ</i>	2	2	1	1	
2	<i>Фонетика давньо- грецької мови</i>	7	5	2	3	2
3	<i>Морфологія. Синтаксис</i>					
	Основні грама- тичні категорії іменника	8	4	1	3	4
	Основні грама- тичні категорії дієслова	12	6	2	4	6
	Прикметник	5	3	1	2	2
	Займенник	5	3	1	2	2
	Числівник	5	3	1	2	2
	Дієприкметник	4	2	1	1	2
	Службові частини мови	4	2	1	1	2
	Синтаксис речення	4	2	1	1	2
	Разом	56	32	12	20	24

Зміст дисципліни

Вступ.

Предмет, цілі та завдання курсу. Вступ до історії давньогрецької мови. Діалекти давньогрецької мови. Елліністичне койне. Койне перших століть нашої ери. Подальша історична традиція грецької мови.

Фонетика давньогрецької мови.

Алфавіт. Великі та малі букви. Назви букв. Вживання великої букви. Особливості вимови. Еразмова та Рейхлінова системи вимови. Особливості вимови приголосних звуків. Зміни приголосних звуків (асиміляція, дисиміляція, зникнення). Кінцеві звуки слова. Голосні звуки: монофтонги, дифтонги (власні та невластні). Зміни голосних звуків (скорочення, подовження, контракція). Чергування голосних звуків: кількісне, якісне. Взаємодія голосних звуків: гіат і засоби його уникнення (контракція, елізія, красис, приставне v).

Діакритичні знаки. Придих (важкий, легкий). Довгота і короткість складів. Види наголосу (гострий, тупий, огорнений). Місця надрядкових знаків. Проклітики та енклітики. Правила постановки наголосу: загальні та спеціальні (для дієслів та іменників і прикметників). Правила наголошення енклітик. Розділові знаки.

Морфологія та синтаксис.

Частини мови. Порядок слів у реченні.

Основні граматичні категорії іменника. Рід. Число. Відмінок. Артикль. Відмінювання артикля. Словникова форма іменника. Поняття про відміну іменників (I-III відміни). Перша відміна іменників. Загальні правила. Іменники жіночого роду

першої відміни, відмінкові закінчення. “Чиста” та “не чиста” альфа. Іменники чоловічого роду I відміни, відмінкові закінчення.

Основні граматичні категорії дієслова. Число. Особа. Час. Головні часи та історичні. Основи дієслова. Спосіб дієслова. Стан дієслова. Не особові дієслівні форми. Поняття про дієвідміну (I та II дієвідміни). Відмінювання дієслів теперішнього часу активного стану дійсного способу. Словникова форма дієслова. Теперішній час дієслова єірі.

Друга відміна іменників. Загальні правила. Відмінкові закінчення іменників чоловічого та жіночого роду II відміни. Відмінкові закінчення іменників середнього роду II відміни.

Основні граматичні категорії прикметника (рід, число, відмінок, відміна). Словникова форма прикметника. Відміни прикметників. Прикметники першої та другої відмін. Прикметники другої відміни. Узгодження прикметників. Застосування прикметника. Субстантивація прикметників.

Активна та пасивна конструкції речення. Теперішній час медіального і пасивного станів дієслова. Відкладні дієслова. Дієслова з префіксами. Види заперечень: об’єктивне заперечення оу і суб’єктивне заперечення рї.

Види займенників та їх відмінювання. Особові займенники. Вживання займенників. Вказівні займенники. Вживання займенника аѳтѳс, аѳтї, аѳтѳ. Присвійні займенники. Взаємний займенник. Зворотні займенники. Відносні та питальні займенники. Неозначені займенники.

Минулий час недоконаного виду активного стану дієслова. Авгмент. Частки: ав, вказівні та підсильні.

Третя відміна іменників. Типи основ третьої відміни. Закінчення третьої відміни. Наголос у третій відміні. Прикметники третьої відміни.

Минулий час недоконаного виду медіального і пасивного станів. Імперфект дієслова єіці.

Прийменники і префікси та їх основні значення. Особові прийменники. Сполучники: з'єднувальні, протиставні, розділові, причинові, наслідкові.

Дієприкметник теперішнього часу. Предикативне, атрибутивне та субстантивне використання дієприкметників

Ступені порівняння прикметників: з суфіксами -тер-, -тат-, з суфіксами -єстер-, -єстат-, з суфіксами -юв-, -ют-. Суплетивні ступені порівняння. Недостатні ступені порівняння.

Неозначена форма дієслова. Субстантивація інфінітива.

Прислівник. Прислівники, утворені від прикметників. Прислівники, утворені не від прикметників. Ступені порівняння прислівників.

Імператив теперішнього часу дієслова. Майбутній час перший активного і медіального станів. Відкладні дієслова в майбутньому стані. Майбутній час дієслова єіці.

Числівник. Кількісні числівники. Порядкові числівники. Числівникові прислівники. Графічне зображення числівників.

Аорист перший активного та медіального станів.

Аорист другий. Суплетивний аорист. Аорист пасивного стану дійсного способу. Майбутній час пасивного стану.

Синтаксичний аналіз речення. Просте, ускладнене та складне речення. Непряма мова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вейсман А.Д. Греческо-русский словарь. - Репринт 1899 г.- М., 1991. - 1370 с.
2. Доровских Л.В. Древнегреческий язык. - Екатеринбург: Изд-во УрГУ, 1993.- 88 с.
3. Древнегреческо-русский словарь / Сост. И.Х. Дворецкий.- М.: Гос. изд-во иностр. и национ. словарей, 1958. - Т. 1-2.
4. Звонська-Денисюк Л.Л. Давньогрецька мова. - Київ: Томіріс, 1997.-589 с.
5. Козаржевский А.Ч. Учебник древнегреческого языка.- М.: Изд-во МГУ, 1975.- 408 с.
6. Павленко Л.В. Древнегреческий язык: Учебное пособие для студентов гуманитарных специальностей университетов- Киев: НМК ВО, 1992. - 207 с.
7. Славятинская М.Н. Учебник древнегреческого языка: В 2 частях.- М.: Филология, 1996.
8. Славятинская М.Н. Учебное пособие по древнегреческому языку: Культурно- исторический аспект. - М.: Изд-во МГУ, 1988.- 239 с.
9. Соболевский С.И. Древнегреческий язык: Учебник для вузов. - М.: Изд-во лит. на иностр. языках, 1948.- 614 с.
10. Соколов В.С., Козаржевский А.Ч. Учебник древне-греческого языка. - М.: Изд-во МГУ, 1962. - 413 с.
11. Широков О.С. История греческого языка. - М.: Изд-во МГУ, 1983.- 147 с.

Давньогрецькі вирази та приказки

Ἀκούετε τὴν ἐμὲν λύπην. – Почуйте моє горе.

Ἄλλο μὲν λέγεις, ἄλλο δὲ πράττεις. – Ти кажеш одне, а робиш інше.

Ἄλλος ἐγώ. – Другий я.

Ἀναγκαῖον κακόν. – Необхідне зло.

Δὺς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίνης. – Двічі в ту ж саму річку не ввійдеш.

Ἐλέφанта ἐκ μυίας ποιεῖς. – Ти робиш з мухи слона.

Ἐν οἶνῳ ἀλήθεια. – Істина у вині.

Ἐν ὑγιεῖ σώματι ὑγιὲς ψυχή. – В здоровому тілі здоровий дух.

Ἐξ ὄνυχος λέοντα γινώσκομεν. – Лева ми пізнаємо по пазуру.

Ἡ τέχνη τὸν τεχνίτην τρέφει. – Ремесло (мистецтво) годує ремісника (митця).

Ἦδιόν ἐστι διδόναι ἢ λαμβάνειν. – Давати приємніше ніж брати.

Κακοῦ κόρακος κακὸν φόν. – Погане яйце поганого ворона.

Κόρακες κόραξι φίλοι εἰσίν. – Ворони друзі ворону.

Μὴ αἰεὶ ταῦτά λέγε. – Не кажи завжди те ж саме.

Μὴ ἐν πολλοῖς ὀλίγα λέγε, ἀλλ' ἐν ὀλίγοις πολλά. – Кажи не багато про мале, але мало про велике.

Μηδὲν ἄγαν. – Нічого занадто.

Ὁ τοῦ ἀνθρώπου τρόπος μάλιστα δηλοῖτο ἂν οὐκ ἐκ τῶν λόγων, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἔργων. – Сутність людини особливо виявляється не в словах, а в ділах.

Πάντα ρεῖ καὶ οὐδὲν αἰεὶ ταὐτὸ μένει. – Все плине і ніщо ніколи не залишається таким же.

Πάντων τῶν κτημάτων κράτιστον ἀγαθὸς φίλος. — З усіх багатств найдорожче добрий друг.

Πάσης γέ λύπης γίγνεται ἰατρὸς χρόνος. — Час — лікар будь-якої печалі.

Πολλοὶ οἴκοι μὲν εἰσι λέοντες, ἐν δὲ μάχῃ ἀλώπεκες. — Багато (людей) вдома леви, а в битві лисиці.

Πράττε τὰ σαυτοῦ. — Зроби сам себе.

Ῥάδιον τὸ κελεῦσαι, χαλεπὸν δὲ τὸ ποιεῖν. — Легко наказувати — важко робити.

Σπεῦδε βραδέως. — Поспішай повільно.

Φίλος μὲν Σωκράτης, φίλτερά δ' ἡ ἀλήθεια. — Сократ (мені) друг, але істина дорожча.

Χάρις γηράσκει ταχέως. — Вдячність поступово старіє.

Давньогрецько-український словник

до виразів та приказок

Α, α

ἄγαν надто, надмірно

ἀγαθὸς З гарний, добрий, благородний

ἀεὶ завжди

ἀκούω слухати

ἀλήθεια, ἡ істина, правда

ἄλλὰ але, однак

ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο інший, -а, -е

ἀλώπηξ, εκος, ἡ лисиця

ἄν би

ἀναγκαῖος З і 2 необхідний, конечний

ἄνθρωπος, ὁ людина

αὐτός, αὐτή, αὐτό сам, -а, -о, він, вона, воно

В,β

βραδέως помалу, поволі

Γ,γ

γέ саме, якраз

γέρασχω старіти

γίγνομαι ставатися, поставати, народжуватися

γινώσκω пізнавати

Δ,δ

δηλόω показувати, доказувати, виявляти, виражати

δίδωμι давати

δίς двічі

Ε,ε

ἐγώ я

εἰμί бути

εἰς (з асс.) в, до, на

ἐκ (з gen., перед голосним ἐξ) з, від

ἐλέφας, αὐτός, ὁ слон

ἐμβαίνω входити, вторгатися

ἐμός, ἡ, ὅν мій, моя, моє

ἐν (з dat.) в, на, при, під

ἔργον, οὐ, τό діло, справа

Η,η

ἥ ніж, або, як

ἡδύς, εἶα, ὅ приємний, милий

Ι,ι

ἰατρός, οὗ, ὁ лікар

Κ,κ

καί і, та

κακός з поганий, злий; τό κακόν лихо

κελεύω веліти, наказувати
κόραξ, ακος, ό крук
κράτιστος, 3 найсильніший
κτῆμα, ατος, τό набуток, маєток

Λ,λ

λαμβάνω брати, хапати
λέγω говорити, називати
λέων, онτος, ό лев
λόγος, ου ό слово, мова, розмова, оповідання, доказ, розум
λύπη, ή горе, печаль

Μ,μ

μάλα дуже, вельми; μάλλον більше; μάλιστα особливо
μάχη, ης, ή битва
μένω залишатись, оставатися
μη не, щоб не
μηδείς, μηδεμία, μηδέν ніхто, жоден, ні один
μυῖα, ας, ή муха

Ο,ο

οἶκοι вдома
οἶνος, ό вино
ὀλίγος 3 малий, незначний, нечислений
ὄνυξ, ὄνυχος, ό ніготь, пазур
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν ніхто, жодний, -на, -не

Π,π

πᾶς, πᾶσα, πᾶν весь, вся, все; кожний, всякий
ποιέω робити, створювати, виготовляти
πολύς, πολλή, πολύ численний, -на, -не, великий, -ка, ке,
багато

ποταμός, ὁ річка

πράττω робити, виконувати

Ρ,ρ

ῥάδιος 3 легкий

ρέω пливти, текти

Σ,σ

σπεύδω поспішати

σῶμα, τος, τό тіло

Τ,τ

ταχέως скоро

τέχνη, ης, ἡ ремесло, мистецтво

τεχνίτης, ου, ὁ митець, ремісник

τρέφω годувати, підтримувати

τρόπος, ου, ὁ спосіб, звичай, вдача, характер

Υ,υ

ὕγιής 2 здоровий

Φ,φ

φίλος 3 дорогий, милий

φίλος, ου, ὁ друг

Χ,χ

χαλέπος 3 важкий, прикрий, лихий

χάρις, ιτος, ἡ вдячність, ласка

χρόνος, ου ὁ час

Ψ,ψ

ψυχή, ης, ἡ душа, дух, життя

Ω,ω

ὄν, τό яйце

Навчальне видання

ОСНОВИ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

Укладачі:

Ручинська Оксана Анатоліївна,

Сергєєв Іван Павлович

Відповідальний за випуск Калєєв В. І.

Редактор І. Ю. Агаркова

Комп'ютерна верстка О. О. Бондаренко

Макет обкладинки Дончик І. Н.

61077, Харків, майдан Свободи, 4,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
організаційно-видавничий відділ НМЦ

Підписано до друку 11.05.06. Формат 60х84/16

Папір офсетний. Друк ризографічний.

Обл. вид. арк. 0,9. Ум.-друк. арк. 0,74

Наклад 50 прим. Ціна договірна.

Надруковано ФОП „Петрова І.В.”

61114, м. Харків-144, вул. Гв. Широнінів 79-В, кв. 137

Свідцтво про реєстрацію ВОО № 948011 від 03.11.03

Давньогрецький алфавіт

Знак	Назва букви	Назва та вимова	
		за Еразмом	за Рейхліним
Α α	ἄλφα	альфа (а)	альфа (а)
Β β	βῆτα	бета (б)	віта (в)
Γ γ	γάμμα	гамма (г)	гамма (г)
Δ δ	δέλτα	дельта (д)	дельта (д)
Ε ε	ἔ ψιλόν	епсілон (е)	епсілон (е)
Ζ ζ	ζῆτα	дзета (дз)	зіта (з)
Η η	ἦτα	ета (е)	іта (і)
Θ θ	θῆτα	тета (т)	тета (т)
Ι ι	ἰῶτα	йота (і,й)	йота (і,й)
Κ κ	κάππα	каппа (к)	каппа (к)
Λ λ	λάμβδα	лямбда (ль)	лямбда (ль)
Μ μ	μῦ	мю (м)	мі (м)
Ν ν	νῦ	ню (н)	ні (н)
Ξ ξ	ξῖ	ксі (кс)	ксі (кс)
Ο ο	ὀ μικρόν	омікрон (о)	омікрон (о)
Π π	πῖ	пі (п)	пі (п)
Ρ ρ	ῥῶ	ро (р)	ро (р)
Σ σ ς	σίγμα	сігма (с)	сігма (с)
Τ τ	ταῦ	тау (т)	тав (т)
Υ υ	ϋ ψιλόν	юпсілон (ю)	іпсілон (і)
Φ φ	φῖ	фі (ф)	фі (ф)
Χ χ	χῖ	хі (х)	хі (х)
Ψ ψ	ψῖ	псі (пс)	псі (пс)
Ω ω	ὦ μέγα	омега (о)	омега (о)